KERSTFEEST IN OORLOGSTIJD

Takketakketakke, takketakketakke, boemmmm. Pavel schrikt wakker. Zijn ze aan het schieten? Regelmatig hoort hij ’s nachts in de verte het geluid van het afweergeschut. In de buurt van zijn stad wordt al jaren oorlog gevoerd. Hij weet niet anders. Hij stapt uit zijn bed en schuift het gordijn opzij. In de verte ziet hij vlammen en grote rookwolken. Pavel hoort de sirenes loeien. Het luchtalarm gaat af. Wat moet hij doen nu vader niet thuis is? Die is een paar dagen geleden opgeroepen om als soldaat in het leger te werken.

Gelijk wordt de deur van zijn slaapkamer opengegooid. ‘Pavel, Fedor, kleed je aan. We moeten naar de schuilkelder.’ Pavel hoort de angst in de stem van moeder. ‘Is het …?’ Verder komt hij niet. Snel trekt hij zijn warme kleren aan, schiet in zijn schoenen en pakt zijn rugtas. Hij helpt Fedor zijn spullen pakken. Op de overloop staat moeder met een trillende Floria. Ze kijkt zo bang. ‘Schiet op, jongens. Snel! Hier zijn we niet veilig.’ Ze rennen de trap af naar de kelder. Pavel hijgt ervan. Hij ziet dat Floria heel moe is. Ze heeft al een tijdje last van astma. Hij had haar moeten dragen, maar hij moest ook voor Fedor zorgen. Pavel ploft op de grond. Brrr… dat is niet warm. Hoe lang moeten ze hier blijven? Tijd om na te denken krijgt hij niet. Opnieuw hoort hij schieten, nu dichterbij. Hij voelt de grond trillen. Floria begint te huilen en Fedor grijpt moeder vast. Aan de andere kant van de kelder begint een vrouw te gillen. Een man uit de flat gaat naar haar toe en probeert haar te kalmeren. Een tijdje blijft het rustig. ‘Wie zijn er aan het schieten?’, vraagt Pavel aan buurman Igor. De man kijkt hem aan: ‘Pavel, het is heel erg. Het is echt oorlog. De Russen zijn ons land binnengevallen.’ ‘Echt?’, vraagt Pavel verschrikt. ‘Ze hebben toch gezegd dat ze het niet zouden doen?’ Hij denkt gelijk aan zijn vader. ‘Moest vader daarom naar het leger?’, vraagt hij. Moeder knikt. Oorlog betekent… Brr... Pavel rilt ervan. Kon hij zijn gedachten maar stoppen.

Als het een tijdje stil is, zegt buurman Igor: ‘Ga je mee naar boven, Pavel? We halen een paar matrassen en wat eten en drinken.’ Pavel pakt de sleutel van moeder en gaat mee. Hij wil in zijn kamer naar het raam lopen, maar de buurman houdt hem tegen. ‘Niet doen, Pavel. Te gevaarlijk.’ Pavel ziet dat er boven de stad overal rookwolken hangen. In de flat tegenover hen ziet hij zelfs vlammen. Waarom schieten ze raketten op een flat, vraagt hij zich af. Daar zijn toch geen soldaten? ‘Kom Pavel, opschieten’, klinkt de stem van de buurman. Pavel kijkt naar hem. Is de buurman ook bang?

In de kelder komen meer mensen schuilen. Hé, ziet hij daar zijn vriend Andrey? Die woont in de flat tegenover hem. Pavel loopt naar hem toe: ‘Waarom ben je hier?’ Andrey kijkt op, maar begint dan te huilen. ‘Onze flat… is… een raket…’ Pavel ziet

de angst en paniek in de ogen van zijn stoere vriend. Dan begrijpt hij het. Hij zag de vlammen in de flat.
Het schieten is gestopt. Floria en Fedor worden rustiger. Het lijkt of Floria nu iets beter ademhaalt. ‘Probeer wat te eten en te drinken’, hoort Pavel moeder zeggen. Midden in de nacht? Normaal zou hij dat niet doen. Toch probeert hij een paar happen brood te nemen. ‘Moeten we naar school?’, vraagt Pavel. Moeder schudt haar hoofd. ‘Dat wil ik niet. Veel te gevaarlijk op straat. Hier zijn we een beetje veilig.’ Bah, denkt Pavel. Moet ik de hele dag in deze vieze, koude kelder zitten? Laten ze gewoon stoppen met vechten. ‘Mag ik boven dan een spelletje halen?’, vraagt hij. ‘Alleen als buurman Igor meegaat’, zegt ze met een trillende stem. ‘Wat heb je nog meer nodig?’, vraagt de buurman aan moeder. ‘Een knuffel voor Floria en wat dekens.’ ‘We zorgen ervoor’, is het antwoord. ‘Probeer sterk te zijn, Pavel. Zeker nu je vader er niet is. Ik kan niet overal mee helpen’, zegt de buurman als ze in het trappenhuis zijn. ‘Je moeder denkt steeds aan je vader. Ik ga straks even in de stad kijken, hoe het is.’

Gelukkig kunnen ze tegen de middag naar boven. Het gevaar lijkt geweken, maar Pavel schrikt als hij uit het raam van zijn slaapkamer kijkt. De brandweer is bezig met het blussen van de brand aan de overkant. Wat een bende. Wat een schade. Kan Andrey terug naar zijn huis? Hij heeft hem niet meer gezien.
Moeder kijkt steeds op haar telefoon. Ze houdt de nieuwsberichten goed in de gaten. Hoe gaat het in het land? Waar is vader? Ze schrikken als ze de mobiel horen. ‘Met Irina’, hoort Pavel haar met trillende stem zeggen. ‘Gelukkig’, zucht ze even later, ‘ik ben zo bang.’ Pavel begrijpt dat ze vader aan de telefoon heeft. Ze geeft haar mobiel aan Pavel: ‘Vader wil iets tegen je zeggen.’ ‘Ha jongen’, klinkt het opgewekt. ‘Het gaat goed met me, maar ik mag niet naar huis. Ik heb tante Natalia gesproken. Jullie moeten bij haar gaan logeren. Daar wordt niet zo gevochten. In het westen is het veiliger. Mama zal rijden. Zorg jij goed voor Fedor en Floria?’ Even kan Pavel niets zeggen. Vluchten? Moet dat echt? Is het zo erg? ‘Moed houden, jongen!’, zegt vader. Dan wordt de verbinding verbroken.

Gelukkig blijft het de volgende nacht iets rustiger, maar ’s morgens vroeg moeten ze opnieuw naar de kelder. ‘Zo kan het niet langer’, zegt moeder tegen Pavel. ‘We moeten het plan van vader uitvoeren. Misschien dat het nu nog kan.’ ‘Als het luchtalarm afgaat, kan dat toch niet?’, vraagt Pavel. ‘Nee, misschien straks of morgen.’ ‘Wat gebeurt er met onze spullen? We kunnen niet alles meenemen.’ Moeder schudt haar hoofd en legt haar vinger op haar mond. Pavel begrijpt dat hij niet verder moet vragen als Fedor en Floria in de buurt zijn.
Later fluistert moeder: ‘We moeten allemaal een rugtas meenemen. En wat eten en drinken voor onderweg. Meer kan er niet in onze kleine auto.’ Pavel slikt om zijn

tranen in te houden. ‘En de rest dan?’, vraagt hij. ‘De sleutel geef ik aan buurman Igor. Hij zal op ons huis passen. Misschien is de oorlog volgende week afgelopen. Dan kunnen we weer naar huis.’ Pavel denkt na. Het zou kunnen. Toch twijfelt hij. Hij heeft genoeg verhalen over de Russen gehoord, dat hij niet weet of dit klopt. Sommige mensen in zijn stad zijn blij dat de Russen de stad willen veroveren. Er zijn de laatste tijd steeds meer Russen in hun stad komen wonen. Veel mensen vinden het niet goed. Oekraïne is toch hún land? Hij zal er maar niet met moeder over praten. Ze is al verdrietig genoeg.
’s Middags zegt moeder tegen Floria: ‘We gaan een paar dagen bij tante Natalia logeren. Wat wil je meenemen in je rugtas?’ Floria kijkt haar aan. ‘Hebben we vakantie?’ Moeder zegt: ‘Nee, maar het is hier niet fijn.’ Floria loopt naar haar bed en legt haar knuffel bij de rugtas. Pavel pakt wat spelletjes en een stapel leesboeken. ‘Je moet ook kleren meenemen, Pavel.’ ‘Dan kan niet alles in mijn rugtas’, reageert Pavel. Moeder kijkt hem aan. Hij begrijpt het, legt een paar boeken terug en kijkt welke spelletjes hij echt mee wil nemen.

De volgende morgen stappen ze al vroeg in de auto. Pavel schrikt als hij op straat staat. De flat aan het eind van de straat is erg beschadigd. Het is gevaarlijker geweest dan hij dacht. De rugtassen en het eten zet moeder zoveel mogelijk in de kofferbak. ‘Pavel, jij moet achterin zitten. Dan kan Floria bij jou zitten. Fedor komt naast mij zitten.’ Pavel kijkt omhoog naar het raam van zijn slaapkamer. Tranen lopen over zijn wangen. Opeens schiet het door hem heen: zal hij ooit terugkomen in deze stad? Hij schudt zijn hoofd. Niet aan denken. Hij moet sterk zijn, zei vader. Moeder start de auto. Buurman Igor zwaait hen na. Voorzichtig rijdt ze de straat uit. Dat valt niet mee, want overal liggen brokstukken steen en kapotte dingen. Als ze iets verder rijden, merkt Pavel dat er meer mensen de stad verlaten. Wat is het druk! Bij een kruispunt staan soldaten. Elke auto moet stoppen.
‘Hebt u de paspoorten?’, vraagt een soldaat. Moeder zoekt in haar tas en laat de paspoorten zien. ‘U mag doorrijden’, zegt de soldaat, ‘maar doe erg voorzichtig.’ Als ze weer rijden, vraagt Pavel: ‘Waarom moet u de paspoorten laten zien?’ ‘Ik denk om te kijken waar we wonen en of we echte Oekraïners zijn.’ Vreemd. Hij hoort toch in zijn eigen land? Dan bedenkt hij dat er in zijn stad veel buitenlanders wonen. Hoe denken zij over deze oorlog?

Het duurt lang voor ze de stad uit zijn. Floria is in slaap gevallen. Des te beter. Buiten de stad moet moeder goed opletten. De weg is slecht. Overal zitten gaten in de weg. Pavel rilt ervan: waarschijnlijk zijn daar raketten neergekomen. Hij ziet kapotgeschoten huizen en schuren. Zelfs hier ben je niet veilig, begrijpt hij. Dan worden ze tegengehouden door een legerauto. Moeder draait het raampje naar beneden. ‘Het is te gevaarlijk om hier door te rijden. Er kunnen mijnen liggen. U kunt beter een andere weg kiezen.’ Terwijl de soldaat met moeder praat, worden ze opgeschrikt door een harde knal. Pavel ziet een soldaat wegduiken. Achter hem is

een rookwolk te zien. ‘Wat is… dat…?’, stottert Fedor. ‘Die soldaat laat een mijn

ontploffen. Anders kunnen wij niet doorrijden. Dan ontploft de auto.’
Moeder probeert de auto te keren. Ze wil beslist niet in de berm rijden. De soldaat helpt haar. ‘Weet u de andere weg, moeder?’, vraagt Pavel ongerust. ‘Ik zag net een ander afslag. Dan gaan we het daar proberen. Ik wil niet over de snelweg. Dat is helemaal gevaarlijk. Als ze vanuit een vliegtuig zoveel auto’s zien, gaan ze misschien schieten.’ Pavel is er niet gerust op. Hij kijkt steeds naar de lucht. Floria is intussen wakker geworden. ‘Zijn we er nog niet?’, vraagt ze. ‘Straks stoppen we even om iets te eten’, antwoordt moeder.
Ze schieten niet hard op. Na een paar uur stopt moeder. Gisteravond heeft ze wat pannenkoekjes gebakken, die ze opeten. ‘Hoe lang is het rijden?’, vraagt Fedor. ‘Zeker zes uur’, zegt moeder. ‘Vandaag komen we niet meer bij tante Natalia. ‘Ik wil slapen’, zegt Floria. ‘Dat moeten we in de auto doen’, antwoordt moeder. ‘Ik heb extra dekens meegenomen, zodat we warm blijven. Het is niet anders’, zucht ze. Ze rijden door kleine dorpjes. Je ziet weinig mensen op straat, alleen rijden overal auto’s, volgeladen met mensen en spullen.

Als het donker wordt, probeert moeder een plekje te vinden waar de auto veilig kan staan. Op een klein marktplein vindt ze iets. ‘Dan horen we tenminste het luchtalarm afgaan vannacht’, fluistert ze tegen Pavel en tegelijk schudt ze haar hoofd. Pavel begrijpt dat hij zijn mond moet houden. Warm eten krijgen ze deze keer niet. Pavel vindt het niet zo erg. Hij heeft geen trek.

De volgende morgen rijden ze vroeg verder, maar het gaat niet snel. Er zijn zoveel mensen die vluchten. Pavel ziet dat zijn moeder af en toe bedenkelijk kijkt. ‘Is er iets?’, vraagt hij als ze even stoppen. ‘Ik hoor elke keer een vreemd geluid bij de auto. Ik hoop dat er niets kapotgaat. Dan weet ik niet hoe het moet.’ Weer schudt ze haar hoofd. Pavel heeft intussen door dat zij niet wil dat hij de anderen ongerust maakt.
Aan het eind van de dag zijn ze nog steeds niet in de buurt van de stad van tante Natalia. Moeder heeft contact met haar gehad via de mobiel. Die is echter bijna leeg. ‘Helaas, jongens’, zegt ze, ‘we moeten vannacht opnieuw in de auto slapen.’ ‘Ik wil in

mijn bed slapen’, zegt Floria. ‘Morgen mag je in een bed slapen’, zegt moeder geruststellend. Gelukkig accepteert Floria dit. Pavel vraagt zich af of ze er dan zullen zijn. ‘We moeten op zoek naar een winkeltje’, zegt moeder. ‘Ik moet wat eten kopen.’ Pavel kijkt goed om zich heen als ze door een dorpje rijden. ‘Daar, moeder.’ Hij wijst naar een paar geopende luiken. Moeder zet de auto neer en stapt uit. Het is een kleine winkel. De mevrouw is erg aardig. ‘Bent u op de vlucht?’,

vraagt ze vriendelijk. Moeder knikt. ‘Ik wil wat eten kopen.’ De mevrouw haalt de spullen en moeder betaalt. ‘Ik heb een vraag.’ Even stopt moeder. ‘Hebben jullie op dit moment elektriciteit?’ De mevrouw zegt: ‘Ja hoor. Wilt u soms uw mobiel opladen? Ik begrijp dat u contact wilt houden met uw familie.’ Moeder knikt en geeft haar mobiel. ‘Waar slaapt u?’, vraagt de mevrouw. ‘In onze auto’, antwoordt Pavel. ‘Ja…, als ik ruimte had, mocht u bij ons slapen, maar we hebben al andere mensen in huis’, zegt de mevrouw. ‘Gelukkig is het vannacht niet zo koud. Kom dan morgenochtend de mobiel halen.’ ‘Toch vriendelijk’, zegt moeder als ze in de auto zitten. Pavel kijkt haar aan: wat is ze moe!

Moeder wil de volgende morgen al vroeg vertrekken, maar de luiken van het winkeltje zijn dicht. Ze moeten wachten, want moeder kan haar mobiel niet missen. Eindelijk gaat de deur open. Moeder wil betalen, maar de mevrouw zegt: ‘Willen jullie je soms wassen en andere kleren aantrekken? Ik heb al water warm gemaakt.’ Moeder pakt wat spullen uit de auto. ‘Daar knap ik van op’, zegt ze een half uur later. ‘Moet u ver rijden?’, vraagt de mevrouw. ‘Nog 200 km’, reageert moeder. ‘Ik hoop dat we vanavond ons doel bereikt hebben.’
Ze kunnen sneller doorrijden dan de vorige dagen, maar zelfs Pavel hoort een vreemd geluid bij de auto. Zullen ze de stad van tante Natalia halen? Onderweg zien ze regelmatig kapotte huizen. Daarom vraagt Fedor: ‘Moeder, hier komen de soldaten toch niet?’ Moeder schudt haar hoofd. ‘Ik zie geen soldaten, maar er kunnen ook vliegtuigen geweest zijn.’ ‘Kijk daar’, roept hij opeens. Het wordt stil in de auto. Ze zien het alle vier: een kapotte tank. Het lijkt of er brand geweest is. Soldaten zien ze nergens. Pavel rilt en vraagt zich af of er soldaten in de tank gezeten hebben. ‘Ik vermoed dat die geraakt is door een vliegtuig of een raket’, zegt moeder. Het wordt stil in de auto. Pavel ziet dat mama haar hoofd schudt. Denkt ze aan vader?

Eindelijk rijden ze de stad van tante Natalia binnen. ‘Gelukkig’, zucht moeder. ‘We hebben het gehaald en de auto is niet kapotgegaan. Nu op zoek naar de straat van tante.’ ‘Zal ik bellen, waar ze woont?’, vraagt Pavel. ‘Pak de mobiel maar’, zegt moeder.
‘Wat ben ik blij dat jullie hier zijn’, begint tante Natalia. ‘Schieten ze hier niet?’, vraagt Fedor gelijk. ‘Soms’, antwoordt tante, ‘dan gaan we naar de kelder.’ Pavel kijkt haar eens aan. Vertelt ze echt de waarheid? Ze sjouwen de tassen naar boven. ‘Ja’, zegt tante, ‘veel ruimte heb ik niet. Voorlopig kunnen jullie blijven.’ Pavel, Fedor en Floria slapen op een matras in het kleinste kamertje. Moeder zal bij tante Natalia slapen. ‘Jullie zullen vast trek hebben in iets lekkers’, zegt tante. ‘Hebben jullie de afgelopen dagen iets warms gegeten?’ Moeder en Pavel schudden hun hoofd. ‘Kom eens mee naar de keuken.’ Wat klein, denkt Pavel. Hun keuken is al niet groot, maar deze is veel kleiner. Op het fornuis staat een grote pan. Voorzichtig tilt tante het deksel op. Pavel kijkt over het randje.. Mmm… heerlijke borsjtsj (= rode bietensoep). Daar heeft hij echt zin in. Tante schept de borden vol en

ze lopen naar de kamer. Fedor heeft zijn bord al snel leeg. Pavel geniet, maar hij ziet dat moeder hele kleine hapjes neemt. Voor hij kan reageren, zegt tante: ‘Irina, probeer iets te eten. Dan kun je daarna naar bed. Ik zie dat je erg moe bent.’ Moeder knikt en zucht.
Pavel valt die avond niet snel in slaap. Hij heeft zoveel om over na te denken. Hij ziet elke keer de kapotte tank. Hoe is het met vader? Hoe lang moeten ze hier blijven? Hij heeft geen antwoorden. De tranen lopen over zijn wangen. Hij kruipt onder de dekens, om zijn broertje en zusje niet wakker te maken. Eindelijk valt hij in een diepe slaap.

De volgende morgen zijn ze laat wakker. Pavel voelt zich een beetje uitgerust. Hij ziet dat moeder rode ogen heeft met grote kringen eronder. Ze heeft vast gehuild. Hij durft niets te vragen, want hij merkt dat zij zich groot houdt voor Fedor en Floria. Na het eten zegt tante: ‘Ik moet straks boodschappen halen. Wie gaat er mee?’ ‘Ik…’, roepen ze alle drie. ‘Lukt dat met drie kinderen, Natalia?’, vraagt moeder. ‘Dan probeer ik wat te slapen en ik wil proberen om contact te krijgen met Mihail.’ Pavel schrikt. Kan ze geen contact krijgen met vader? Waarom niet? Is hij…? Tante duwt hem een tas in zijn handen. ‘Kom, we gaan.’ Voor even vergeet Pavel zijn vragen.
Bij een kerk staan mensen achter tafeltjes van houten planken. Op de tafels staat van alles: brood, flessen water, toiletpapier, zeep, tandpasta en nog veel meer. Op de grond staat een doos met speelgoed. Floria rukt zich los en loopt er heen. Ze pakt een knuffelbeer uit de doos. Pavel rent haar na. ‘Dat mag niet, Floria’, zegt hij. Gelijk begint ze te huilen: ‘Mijn knuffels zijn thuis.’ Een mevrouw hoort wat ze zegt. ‘Woon jij hier niet? Zijn jullie gevlucht?’ Pavel knikt. ‘Nou, dan mag zij die beer houden.’ Ze kijkt naar tante Natalia: ‘Zijn dit uw kinderen?’ Tante schudt haar hoofd. ‘Ze logeren tijdelijk bij mij. Hun vader is soldaat. Ze komen uit het oosten, waar hard gevochten wordt.’ De mevrouw zegt: ‘Neem alle drie maar iets uit de speelgoeddoos. Ik zal wat brood en appels voor jullie meegeven.’ Pavel zegt: ‘Maar… ik heb geen geld.’ ‘Dat is geen probleem’, zegt de mevrouw. ‘Jullie mogen elke keer terugkomen.’ Blij en dankbaar gaan ze terug naar moeder, die erg verbaasd is.

Als ze ’s avonds op bed liggen, hoort Pavel zijn moeder en tante Natalia samen praten. ‘Ik weet niet hoe het allemaal moet’, hoort hij moeder zeggen. ‘We hebben niet veel geld en Mihail is in het leger… Ik heb geen werk… Jij hebt niet voldoende geld… om ons steeds te helpen.’ Dan hoort hij snikken. Pavel weet dat hij niet mag luisteren, maar hij kan bijna alles verstaan. Hij hoort tante zeggen: ‘Vanmorgen stond ik bij de kerk. Ze hielpen iedereen. Misschien willen zij ons helpen.’ Pavel denkt aan de vriendelijke mevrouw. Ze gaan nooit naar een kerk. Dus dan zullen ze één keer willen helpen, maar niet meer.
Tante Natalia moet de volgende dagen werken. Moeder blijft bij de kinderen en ruimt alles een beetje op. Ze wast de kleren; verder zit ze stil op de bank. Steeds kijkt ze op haar mobiel. Ze hebben nog niets van vader gehoord. ‘Zal ik voor de tweede keer naar die kerk gaan en vragen om eten?’, vraagt Pavel. Moeder schudt haar hoofd. ‘Ze zullen ons echt niet helpen.’ ‘Maar de mevrouw was heel vriendelijk’, zegt Pavel.

‘Als je perse wil, mag je gaan. Ik ga niet mee. Jullie moeten ook naar school, maar ik weet niet waar die is.’ ‘Zal ik Floria en Fedor meenemen?’ Moeder knikt afwezig en heeft amper in de gaten dat Pavel weggaat.

Hij heeft goed onthouden waar de kerk staat. De mevrouw staat er weer. Hij denkt na: wat moet hij zeggen? Ze komt naar hen toe. ‘Hoe gaat het met jullie?’ Wat hakkelend en stotterend vertelt Pavel wat hij ’s avonds gehoord heeft. Waarom hij het vertelt, weet hij later niet meer. ‘Wij willen jullie echt helpen’, zegt ze dan. ‘Gaan jullie al naar school?’ Pavel schudt zijn hoofd. ‘Ik weet niet waar de school is. Kan tante dat regelen?’ ‘Weet je het adres van je tante?’, vraagt de mevrouw. ‘Dan kom ik vanmiddag even langs om met je moeder te praten.’

Pavel is blij als de mevrouw die middag aanbelt. Ze heeft een grote tas bij zich. Vriendelijk zegt ze: ‘Noem mij maar Hanna. Ik heb wat kleren meegenomen voor u en de kinderen. U zult niet veel meegenomen hebben toen u moest vluchten.’ Pavel ziet dat het gezicht van moeder iets opklaart. Fedor en Floria zitten al op de grond bij de tas als Hanna de kleren uit de tas haalt. Voor iedereen heeft ze enkele kledingstukken. Verbaasd vraagt moeder: ‘Bent u zo rijk, dat u al deze kleren kunt kopen?’ Glimlachend antwoordt Hanna: ‘Nee…, ik ben helemaal niet rijk. De mensen in onze kerk ook niet. Wij hebben deze kleding gekregen van kerken in Nederland. Zij willen ons helpen nu we het moeilijk hebben in deze oorlog. ‘We gaan nooit meer naar de kerk’, antwoordt moeder. ‘Ging u vroeger wel?’, vraagt Hanna. Moeder buigt haar hoofd: ‘Ja, toen ik jong was. Later niet meer.’ Hanna praat een tijdje met moeder, die af en toe glimlacht. Dan zegt ze: ‘De kinderen kunnen bij ons in de buurt naar school. Dan hebben ze afleiding en zijn ze bezig.’ ‘Ik wil morgen al’, zegt Pavel. Hij leert graag en hij verveelt zich de laatste dagen enorm. ‘Prima’, zegt Hanna, ‘morgenochtend kom ik jullie halen.’ ‘Floria ook?’, vraagt moeder. ‘Natuurlijk mag zij mee. Als u zin hebt, mag u ook mee om te kijken.’

Pavel vindt het spannend om naar een nieuwe school te gaan, maar hij heeft er veel zin in. Hij vindt het vreemd dat ze niet gelijk gaan werken. Juf Olga zegt dat ze eerst gaan bidden. Pavel weet niet wat bidden is. Hij kijkt om zich heen wat de andere kinderen doen. Ze doen hun ogen dicht en vouwen hun handen. Juf Olga praat tegen iemand. Ze noemt Hem: God, Die hen allemaal ziet. Ze zegt: ‘Dank U wel, dat U Pavel en zijn familie veilig bij ons gebracht hebt. Wilt U ook voor zijn vader zorgen?’ Veel begrijpt hij niet, maar hij vindt het fijn dat de juf aan vader denkt. Daarna vertelt juf Olga een verhaal uit een boek. De Bijbel noemt ze dat. Nou…, Pavel houdt van verhalen.

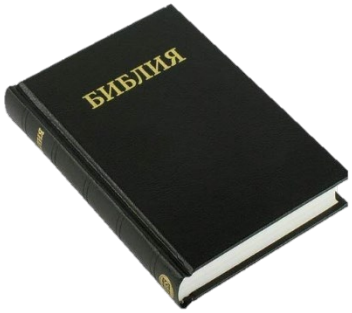

Na de taalles zegt juf Olga: ‘Vanmorgen gaan we iets maken voor onze soldaten.’ Even is het stil. De juf gaat verder: ‘Ik heb een grote doos met lappen. Die mogen jullie in repen knippen. Om de beurt kunnen jullie de reep vastknopen in het net dat ik

zal ophangen.' Eén van de kinderen vraagt: 'Waar is dat voor?' 'Soldaten kunnen dit gebruiken als een camouflagenet, zodat ze niet zo snel gezien worden door de andere soldaten.' Hé…, denkt Pavel, dan kan ik toch iets doen voor vader. Ze gaan hard aan het werk. Aan het eind van de morgen hebben ze een hele stapel repen geknipt en al een stukje van het net geknoopt. De volgende dag zullen ze verder gaan. 's Middags mogen ze een tekening maken: 'Probeer iets van je gevoelens over de oorlog in de tekening te verwerken', zegt de juf. Pavel vindt het moeilijk: wat moet hij tekenen? De kapotte tank of de brandende flat? De schuilkelder? Hij twijfelt. Hij wil niet denken aan de oorlog. Hij wil dat het vrede wordt. Opeens heeft hij een idee: zijn zusje in de vlag van Oekraïne. Even later zit hij gespannen te tekenen.

Pavel gaat elke zondag naar de kerk. Hanna haalt hen op. Hij hoort steeds meer verhalen uit de Bijbel. Vaak gaat moeder ook mee, als ze niet te moe is. Eindelijk hebben ze van vader een telefoontje gehad, dat het goed met hem gaat. Vaak lukt het niet om te bellen. Hanna komt een paar keer bij moeder kijken en praat veel met haar. Gelukkig gaat het iets beter. Als het mooier weer wordt, zijn de kinderen vaak buiten te vinden. Ze hebben wat vriendjes in de buurt en voetballen graag op het grasveld bij de flat. Floria wil het liefst bij moeder blijven. Toch kan iedereen tijdens het mooie weer in de zomer genieten. Ze raken gewend in de stad en aan hun nieuwe situatie.

Middenin in de nacht schrikt Pavel wakker van het luchtalarm. Hij schiet overeind in zijn bed. Wat gebeurt er? Ze zijn toch veilig hier? Al maanden is het rustig en merken ze weinig van het oorlogsgeweld in het noorden en oosten van Oekraïne. Tante Natalia staat al in hun kamer: 'Kom op, jongens. We moeten naar beneden. Ik weet niet wat er aan de hand is.' Snel pakken ze wat spullen en rennen ze de trap af naar de kelder. Er staan enkele stoelen en tafels, zodat iedereen kan zitten. Op een tafel ziet Pavel een paar kannen met water. Hebben ze dit uit voorzorg gedaan? Al snel zit de kelder vol. Pavel ziet dat moeder het moeilijk heeft: ze kijkt alleen maar voor zich uit. Moet hij voor Floria en Fedor zorgen? Na een paar uur komt een soldaat de kelder binnen: 'Mensen, jullie kunnen terug naar je appartement. Alleen hebben we op dit moment geen gas, elektriciteit en water. De Russen hebben raketten afgeschoten die in de buurt veel kapot gemaakt hebben. We gaan zo snel mogelijk alles herstellen.'
Bedrukt loopt iedereen naar boven. Pavel voelt zich boos worden. Waarom stoppen ze niet? Waarom moet alles kapot gemaakt worden?
's Zondags preekt de dominee over vrede. Boos denkt Pavel: daar zie ik niets van. Het is hier oorlog. Toch luistert hij naar wat de dominee zegt: 'We weten op dit moment niet wat vrede is. De afgelopen week is er veel gebeurd. En… wat zal er de komende week gebeuren? In de Bijbel lees ik over een vrede die veel belangrijker is.' Hij pakt zijn Bijbel en leest Psalm 91. Dan gaat hij verder: 'Als je God kent, dan heb je vrede in je hart. Dat is zo belangrijk. Dan weet je: als Hij bij mij is, zal het goed zijn.

In de psalm staat dat God een Toevlucht en een Burg is. Je bent dan veilig, wat er ook gebeurt. Verder staat er dat je Hem mag aanroepen en dat Hij naar je wil horen.' Is dat echt waar? Het is zo onrustig in het hart van Pavel. Hij kent geen vrede. Wil God naar hem luisteren?

Het is een week rustig. De kinderen gaan naar school en de winkels zijn open. Maar… tijdens de rekenles horen ze opnieuw het luchtalarm. Juf Olga heeft hen vorige week al verteld, wat ze dan moeten doen. Uiterlijk kalm zegt ze: 'Pak je spullen en loop achter me aan.' De kinderen volgen haar. Pavel kijkt zijn ogen uit in de kelder: ze hebben een klaslokaal gemaakt. Op verschillende plaatsen staan kaarsen, die een van de juffen aansteekt. 'Zoek maar een plekje in de kring', zegt juf Olga. De meeste kinderen kijken bang. Als ze niets horen, worden ze rustiger. De juf

zingt enkele liedjes over de Bijbel die ze geleerd hebben. Pavel kent ze ook en zingt uit volle borst mee. Ze vergeten even wat er boven hen in de stad kan gebeuren. Na het zingen vertelt de juf een spannend verhaal en daarna doen ze spelletjes. Pavel ziet een andere juf de kelder uitlopen. Even later komt ze weer naar beneden. 'We kunnen terug naar ons lokaal.'

Als Pavel thuiskomt, vertelt hij alles van deze morgen. 'Fijn voor jullie, dat je les had', zegt tante, 'misschien gebeurt het de komende tijd vaker. We hebben geen gas en water. Ik denk dat er ook geen elektriciteit is.' Ze knipt het knopje van de lamp aan, maar het blijft donker. 'Ik weet niet hoe het moet', zucht moeder. 'Geld om hout te betalen om te stoken, heb ik niet meer.' 'Hebben we dan geen kachel als het koud is?', vraagt Fedor. 'Ik weet het niet', antwoordt tante. 'Ik hoop het.' Pavel merkt dat Floria sinds een paar weken meer hoest. Soms heeft ze weinig adem. Eigenlijk moet ze medicijnen hebben, weet Pavel. Hoe komen ze daar aan? Hij dacht dat het makkelijk zou zijn in de stad van tante Natalia, maar het lijkt er niet op.

Hanna komt die week op bezoek. Ze ziet wel dat het minder gaat met moeder en ook dat Floria zo bleek is. Opgewekt als altijd begint ze moeder te bemoedigen. Ze herhaalt wat de dominee een tijdje geleden verteld heeft over Psalm 91. 'Ik voel me niet veilig', zegt Pavel opeens. 'Wie moet er deze winter voor ons zorgen?' Hanna kijkt hem aan. 'God zal voor ons zorgen en dat heeft Hij al gedaan.' Pavel kijkt haar verbaasd aan. Hoe dan? 'Ik weet dat jullie het moeilijk hebben. Er zijn meer gezinnen. We gaan zondagmorgen met een nieuw project beginnen. Alle kinderen, die thuis niet veel eten krijgen en die naar de kerk komen, krijgen een lunch.' 'Echt?', vraagt Fedor. 'Ja, echt waar. Wij hebben geld gekregen voor het eten.' Pavel kijkt haar aan: 'Zorgt God dan echt voor ons?' Hij kijkt naar moeder en ziet dat ze glimlacht en knikt.

Zondagmorgen lopen ze naar de kerk. Pavel is erg benieuwd. Klopt het wat Hanna heeft verteld? Als ze de kerk binnenlopen, ziet hij het al. In het hoekje van de kerk staat een tafel met broodjes en melk. Fedor loopt er gelijk naar toe. Hij heeft zin in dat lekkers. Hanna lacht naar hem: 'Zie je wel, dat ik gelijk had?' Na de kerkdienst blijven ze praten. Hanna zegt: 'Het is bijna kerstfeest. We willen dan iets met de kinderen doen. Blijven jullie volgende week iets langer? Dan gaan we liedjes en teksten leren.'

Een paar weken later. De situatie in de stad is nauwelijks verbeterd. Soms moeten ze opeens naar de schuilkelder. Regelmatig ziet Pavel tanks door de stad rijden, op weg naar de elektriciteitscentrale buiten de stad. Af en toe kunnen ze water tappen. Soms is er een paar uren gas en elektriciteit, zodat het in de kamer wat warmer wordt en ze eten kunnen koken. Pavel trekt vaak zijn jas aan, als hij naar bed gaat. 's Nachts is het zo koud. Het komt allemaal door die beschietingen, denkt hij boos. Stoppen ze nooit? Vader is nog steeds in het leger. Hij mag niet naar huis. Pavel verlangt naar hem, maar hij is blij dat vader leeft. Hij hoort van zoveel soldaten die sneuvelen. Bah… die akelige oorlog.
Moeder gaat mee naar het kerstfeest en zelfs tante Natalia gaat mee. Pavel vindt het erg spannend. Juf Hanna vertelt een verhaal over een Kindje, Dat geboren werd in een stal in Bethlehem. 'De Heere Jezus is de Zoon van God en Hij wilde naar de aarde komen om vrede te brengen. Echte vrede, diep in je hart. Hij wil al je boze dingen vergeven. Hij wil je blij maken en liefde tot God in je hart geven.' Wordt het echt vrede? Kan dat ook in zijn hart? Pavel merkt niet eens dat de juf al klaar is met het verhaal. Ze zingen de liedjes en zeggen de teksten op. Pavel geniet volop.
Aan het eind van de bijeenkomst zegt Hanna: 'Voor iedereen heb ik een verrassing: voor de kinderen en voor de moeders.' Pavel kijkt nieuwsgierig om zich heen. Hanna loopt met een andere juf naar een tafel aan de zijkant. Ze tilt een doos met tasjes op. De andere juf draagt een zware doos. 'Kijk eens', zegt Hanna. Iedereen wordt stil.

'Voor alle kinderen is er een tasje. Straks mag je kijken wat er in zit. Voor de moeders is er een doos.' Al snel hoor je overal: 'Oh… wat mooi! Wat veel!' Pavel is nieuwsgierig wat er in het tasje zit: een kinderbijbel met verhalen en mooie platen. Nu heeft hij fijn iets te lezen. Uit het tasje haalt hij ook een blad. Snel bladert hij erdoorheen. Hij ziet iets over de oorlog, leuke opdrachten, een verhaal. Fedor stoot hem aan: 'Wat zit er in jouw tasje?' Pavel laat alles zien. Fedor heeft een ander boekje en een ander blad. Kan ik mooi alles lezen, denkt Pavel. Wat zou moeder hebben? Ze heeft de doos voor zich op de grond gezet en maakt hem open. 'Oh…', zegt Fedor, 'dat is lekker.' Pavel ziet het ook. In de doos zit veel eten. Dan ziet hij een klein doosje. Hij pakt het uit de doos en leest wat erop staat. Dan wordt hij blij: 'Dat zijn medicijnen voor Floria!' Moeder kijkt hen aan en zegt: 'God zorgt echt voor ons. Ik weet het zeker.'

© J.J. Meijer-Voortman